

בלק

עפכ"ז יש לעיין בפרש"י עה"פ, "הן עם כלביא יקום גוי", שמפרש: "כשהן עומדין משינתם שחרית הן מתגברים כלביא וכארי לחטוף את המצות ללבוש ציצית לקרוא את שמע ולהניח תפלין. לא ישכב — כלילה על מטתו עד שהוא אוכל ומחבל כל מזיק הבא לטרפו כיצד קורא את שמע על מטתו כו", ולאחרי אריכות פירושו (שמקורו בדברי המד-רש) כתב "ד"א הן עם כלביא יקום וגו' — כתרומו".

ויש להבין: למה מקדים להביא דברי המדרש שהם רמז רחוק, לכאורה, בפי' התיבות, ולא הביא בתחלה פי' התרגום, שלפי פירושו ("הא עמא . . לא ישרי ב- ארעה עד דיקטול קטול ונכסי עממיא יירת") מדבר הכתוב בכניסת בני ישראל לארץ ישראל וכיבוש הארץ (וכמו ש- הביא הרמב"ם מהתרגום)?

ויתירה מזו: בנבואת בלעם שלאח"ו, ששם נאמר ע"ד הלשון שבפסוק זה — "כרע שכב כארי וכלביא מי יקימנו", פרש"י, "כתרגומו, יתיישבו בארצם בכח ובגבורה" ותו לא, ומאי טעמא לא הביא כאן מתחלה פי' התרגום הקרוב יותר לפשש"מ (גם) כאן?

וביותר יוקשה, דבתחלת נבואה זו של בלעם, "לא איש אל וגו'" פרש"י, "כבר נשבע להם להביאם ולהורישם ארץ

א. אודות דרכו של רש"י בפירוש נבואות בלעם (שבפרשתנו), נתבאר ב- מ"א, שאף שקבע רש"י שלא בא בפירו- שו אלא לפרש פשוטו של מקרא ומביא רק אגדות המיישבות את המקראות², מ"מ שונה בזה פירושו בנבואת בלעם, שמביא ריבוי דרשות רז"ל — והטעם כי בכתוב כפשוטו מפורש, "וישא משלו"³, היינו שע"פ דרך הפשט, אין פירוש כתו- בים אלה לפי "פשוטם" ממש כשאר ה- כתובים, אלא הם "משלים", ומשל הרי פשטות ענינו (גם) רמזים ודרשות ויעד"ז בפירושו לשירת הים, שירת האזינו ועוד — להיותן "שירות" מביא שם רש"י כמה דרשות].

עוד מצינו, שבנבואת בלעם הרבה רש"י להביא פירושי "תרגומו" שלא ע"ד הרגיל בפירושו עה"ת. וע"פ הנ"ל מובן — שבהבאת דברי התרגום, כוונתו בעי- קר (אינה לתרגום לשונות הכתובים, אלא) לפירוש הנמשל של ה"משל" לפי תרגומו.

אמנם בזה גופא מצינו כמה אופנים: לפעמים מתחיל רש"י פירושו, "כתרגומו" ואח"כ מביא עוד פי' מדרשת חז"ל, ו- לפעמים להיפך. וע"פ הנ"ל מובן, דתלוי מה קרוב יותר לפשש"מ בתוכן דברי ה"משל".

(1) ראה לקו"ש ח"י"ע ע' 262 ובהערה 3 שם. כח"כ ע' 167 ואילך.

(2) ראה פירושו בפ' בראשית ג, ח. שם, כד. ועוד.

(3) פרשתנו כג (ז. יח). כד (ג. טו. כ. כא. כג). וראה פרש"י חקת כא, כז.

(4) כג, כד.

(5) תנחומא פרשתנו יד. במדבר פ"כ, כ.

(6) פרשתנו כג, כג. וראה גם ראב"ע כאן פסוק

כד.

(7) כד, ט.

(8) כג, יט.

[ואף שבב' הנבואות (וכן בנבואה הג' והד') יש מב' הענינים (אופנים) הנ"ל, למה אינו יכול לקללם (ויתירה מזו, דר- כו של רש"י בפ"י כתובים אלה שהרבה להביא יותר מפירוש אחד, לפי שמסתבר שיש להוסיף בפירוש דברי בלעם בזכות ומעלת ישראל, מ"מ תלוי מהו העיקר].

ובזה מבואר החילוק הכללי בין פ"י רושי רש"י בשתי נבואות אלו:

בנבואה הא' שמתחילה¹⁵, "כי מראש צורים אראנו", פירש"י, "אני מסתכל בראשיתם ובתחלת שרשיהם ואני רואה אותם מיוסדים וחזקים כצורים וגבעות הללו ע"י אבות ואמהות . . . זכו לו אבותיו כו", להדגיש שאינו יכול להרע להם בדבורו מצד חביבותם לפני הקב"ה:

ובנבואה הב' שמתחילה¹⁶, "לא הביט און ביעקב גו", כתב רש"י תחלה, "כתר- גומו", ואח"כ מביא פ"י המדרש — כי דוקא לפי התרגום ("לית פלחי גלולין בדבית יעקב ואף לא עבדי לאות שקר בישראל"), מדבר במעלת ישראל עצמם, משא"כ לפי המדרש אינו מדבר במעלת ישראל עצמם (מצד מעשיהם), אלא חבי- בותם כו' לפני הקב"ה (דגמ"י "כשהן עוברין על דבריו אינו מדקדק אחריהן

שבעה אומות ואתה סבור להמיתם ב' מדבר", הרי שעיקר דברי בלעם (ובפרט בנבואה זו) מיוסדים על זה, לשלול הסברה, "להמיתם במדבר" — כי ברור לו (לבלעם) שבנ"י ימשיכו ללכת בכח ו- גבורה לכבוש ארץ שבעה עממין, ו- ינצחו את האומות, ובהמשך לזה מתאים יותר לכאורה פירוש התרגום הנ"ל.

ב. וי"ל הביאור בזה — בפשטות:

בתוכן נבואות בלעם, שענה"י לבלק (ע"י שביקש ממנו, "לכה נא ארה לי את העם הזה"¹⁷) שאינו יכול לקלל את ישראל — יש ב' אופנים: א) שאינו יכול לקללם ולהרע להם ע"י דבורו, כי הם חביבים בעיני הקב"ה והוא משגיח עלי- הם ושומרם כו'. ב) יש להם מעלות ו- זכויות רבות שאינם בשאר האומות, ו- לכן (לא רק שא"י לו להרע להם ע"י דבורו, אלא יתירה מזו —) "ראויים הם לברכה"¹⁸.

וי"ל, שבכללות זהו החילוק בין נבואתו הראשונה ונבואתו השני': בהק' דמה לנבואה הא' אמר¹⁹, "מה אקב לא קבה א"ל ומה אזעם לא זעם ה'", ואילו ההקדמה לנבואה הב'²⁰ היא, "הנה ברך לקחתי וברך ולא אשיבנה".

(9) ומטעם זה דוחק לפרש שזה שלא הביא רש"י פ"י התרגום כפ"י הראשון הוא משום שכיבוש ארץ ו' עממין אינו גוגע לבלק — שהרי זה מורה ומדגיש כחם וגבורתם שלא יוכל בלק לנגוע בהם וכ"ש להכותם כו', ובמילא אם ילכו דרך ארצו כו' (ראה רש"י פרשתנו כב, ה ד"ה עם יצא ממצרים. שם, יא ד"ה וגרשתיו) לא יוכל למונעם. וראה מלבי"ם כאן.

(10) מיכה ו, ה (הפסטר פרשתנו).

(11) כב, וא"ו. וראה גם שם, יז, כג, יא, יג. ועוד.

(12) לשון רש"י עה"פ (כג, כג) כי לא נחש

ביעקב.

(13) כג, ח.

(14) כג, כ.

(15) כג, ט.

(16) כג, כא. משא"כ ג' הפסוקים שלפנ"י הם

הקדמה לנבואתו.

(17) ומ"מ מביא רש"י גם פירוש זה, כי נוסף על

הג"ל בפנים, שכל מה שאפשר להוסיף בפ"י

הכתובים במעלת ישראל מוסיפים, ובה מודגש גודל

מעלת וחביבות ישראל לפני הקב"ה (שאינו בפ"י

הא' "כתרגומו"), שאינו מדקדק אחריהן כו', הרי

ענין שלא הביט" משמעו שישנו "און" אלא ש,לא

הביט" — אינו מתיישב כ"כ לפני' הא' (ראה משכיל

לדוד כאן. אבל ראה מה שהעיר עליי בבאר בשדה).

נסמך בזכות קריאת שמע משומרי היום לשומרי הלילה, וכשבא לישן מפקיד רוחו ביד הקב"ה ואומר בידך אפקיד רוחי, וכשנעזר ממליך להקב"ה, השומר ר"ן בלילה מוסרים אותו לשומרי היום שנאמר כו"י:

ואילו רש"י כותב, "לא ישכב בלילה על מטתו עד שהוא אוכל ומחבל כל מזיק הבא לטרפו כיצד קורא את שמע על מטתו" ומפקיד רוחו ביד המקום בא מחנה וגייס להזיקם הקב"ה שומרם ו- נלחם מלחמותם ומפילם חללים".

היינו, שרש"י מוסיף ומדגיש בהתחלת הפירוש, "עד שהוא אוכל ומחבל כל מזיק כו", שנוסף על שמעשה הקב"ה הוא בזכות פעולת האדם, הוא גם באופן שפעולת הקב"ה עצמה מתייחסת למעשה האדם.

ד. אמנם יל"ע בשינוי עיקרי ששינה רש"י מהמדרש בתחלת פירושו – דב- מדרש אי, "עמדו משנתו עומדים כאריות חוטפים קריאת שמע", ורש"י כותב, "לחטוף את המצות ללבוש ציצית לקרוא את שמע ולהניח תפילין". ולפי פשוטו הביא רש"י כל המצות שעושה אדם ב- שחרית תיכף כשקם משנתו, ולא רק ק"ש. אבל יש להבין זה גופא, למה הוזקק רש"י להוסיף על דברי המדרש ולהביא גם, "ללבוש ציצית" ו, "להניח תפילין".

גם צריך להבין הסדר שבו מנה רש"י ג' מצות אלה – ציצית, ק"ש ותפילין²² –

להתבונן באוניות שלהם ובעמלן שהם עוברים על דתו"¹⁸.

ועד"ז הוא בכתוב דידן, "הן עם כלביא יקום וגו'": לפי, "תרגומו" שמדבר ע"ד כיבוש הארץ, "לא ישרי בארעה עד דיקטול קטול ונכסי עממיא יירת", הרי מדבר בעיקר עד"ז שהקב"ה יעשה עמ- הם. ולכן מקדים רש"י פי' המדרש, "כש- הן עומדין משינתם שחרית הן מתגברים כלביא וכארי לחטוף את המצות כו", היינו שמדבר ע"ד גודל המעלה במעשי- הם של ישראל¹⁹, ואשר זהו סדר תמידי אצלם²⁰, בכל יום. ומזה מובן, שנוסף שאין שייך שבלעם יקללם ח"ו, הרי ית- רה מזו, "ראויים הם לברכה"²¹.

ג. ועפ"ז יש לבאר גם הטעם שבפי' הא' משנה רש"י מלשון המדרש:

במדרש אי"ו, "לא ישכב עד יאכל טרף כשהוא אומר ה' אחד נאכלין ה' מחבלין מפניו מלחשין אחריו ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד ובורחין, והוא

(18) ולכן כ' בפסוק כי לא נחש ביעקב (כג), כג (בספור), "ואונקלוס לא תרגם כן", שכוונתו לשלול כאן פי' אונקלוס, כי לפי תרגומו אין הכתוב מדבר במעלת ישראל – כמבואר בלקו"ש ח"ח שם ע' 268 ואילך.

(19) ועוד י"ל בזה, שלפני נבואה זו (הב') אמר בלק לבלעם (כג, יג), "אפס קצוה תראה וכולו לא תראה", שכוונתו, שאף שלא יכול להרע הכלל, "כי מראש צורים אראנו גו'", מ"מ יכול להרע מקצתם כו' (ראה ספורנו שם), ולכן מסתבר שגם בלעם בנבואתו אמר דבר השייך (לא רק לעם ישראל כצבור, אלא גם) ליחידים.

(20) כמו בהמשל, ש, כלביא יקום וכארי יתנשא לא ישכב עד יאכל טרף גו'": ה"ז סדר הנהגה יום יומית של לביא וארי (משא"כ להתרגום דקאי ב- כיבוש ז' עממין).

(21) תנחומא, ועד"ז במדבר"ר ויל"ש עה"פ (רמז השסט).

(22) תיבות אלו, "שהוא אוכל . . . מטתו" ליתא בדפוס ראשון.

(23) כ"ה בדפוס ראשון, דפוס שני רובו כתי' רש"י (שתח"י). אבל בכמה כתי' רש"י (שתח"י) ה- סדר: ציצית, תפילין וקריאת שמע. וכן הובא בבחי' כאן.

ללשון המדרש: במדרש²¹ נאמר „הרי הן ישנים מן התורה ומן המצות עמדו משנתן עומדים כאריות חוטפים קריאת שמע וממליכים להקב"ה, וברש"י הלשון „כשהן עומדין משינתם שחרית הן מתגב"רים כלביא וכארי לחטוף את המצות ללבוש כו". (כלומר א) רש"י משמיט מ"ש במדרש „הן ישנים מן התורה ומן המצות". (ב) מוסיף על לשון המדרש הקדמה כללית — „לחטוף את המצות". (ג) משמיט תוכן מצות ק"ש המפורש במדרש „וממליכים להקב"ה".

יש לומר, שג' שינויים אלה תלויים בז"ז:

במדרש שכתב „הרי הן ישנים מן התורה ומן המצות", מדגיש שהשינה היא (גם) שינה רוחנית²², שאינם ערים לתורה ומצות של הקב"ה, וה"עמידה" מ„שינה" זו כוללת גם ההתעוררות לתומצ, שמקבלים עליהם עול מלכות שמים, וזהו שממשיך במדרש „עמדו משנתן עומדים כאריות חוטפים קריאת שמע וממליכים להקב"ה".

אבל ברש"י שכי' כפשוטו, עומדים משינת שחרית, היינו בזמן שאינם (חייבים ואינם) יכולים לקיים המצות, לכן תיכף כשעומדים הם מתגברים „לחטוף את המצות", היינו מצות בכלל, שכל המצות לא היו יכולים לקיימן בעת השינה.

ולכן כתבם בסדר זה דוקא, כי זהו לפי סדרן ביחס לכללות המצות:

תחילה „ללבוש ציצית", שמצות ציצית שקולה כנגד כל המצות²³, וכמ"ש בפרשת ציצית²⁴ „וראיתם אותו וזכרתם

שאינו לפי סדרן בפרשיות התורה (ש) תחלה נאמר פ' תפלין (בפ' בא) אח"כ פ' ציצית (בפ' שלח) ולבסוף (ולאחרי פרשתנו) פ' ק"ש (בפ' ואתחנן)²⁵; וכנ"ל לא כפי סדר עשייתו²⁶ ע"י האדם, דאף שהמנהג הוא שלובשים ציצית בבוקר תיכף לאחר נט"מ²⁷, ולאח"ז קורין ק"ש, הרי ק"ש באה לאחר הנחת תפלין²⁸, וכדאיתא בגמ'²⁹ „כל הקורא ק"ש בלא תפלין כאילו מעיד עדות שקר בעצמו כו" (וכמובא במפרשי רש"י כאן)³⁰?

ויובן בהקדם עוד שינוי בלשון רש"י

(24) ודוחק גדול לומר שלא מנה תפלין שלפני הדיבור (פ' בא) כ"א זה שלאחרי הדיבור (בסיום פ' שמע והי' אם שמע).

(25) וגם לא לפי סדר קדושתן, דתפלין הוה מקודש לגבי ציצית, דתפלין הם תשמישי קדושה וציצית הם רק תשמישי מצוה — ראה בארוכה שאגת ארי' ס"ח, שמטעם זה הי' צריך להניח תפלין לפני לבישת הציצית. וראה זח"ג פא, א ובמפרשים שם. לקוטי לוי"ז לזהר שם. וראה פרמ"ג בפתיחתו להל' תפלין בתחלתה. ואכ"מ.

(26) ולהעיר שגם זמן חיובן אחד הוא, משיראה את חבירו מרחוק ד"א כו' — ראה הדיעות (ב"י, ב"ח, פרמ"ג (משב"ז) ועוד ארי"ח רסנ"ח). ולהעיר מגמ' מנחות שבהערה 40.

(27) ראה טור, גמ"א ושו"ע אדה"ז ארי"ח ר"ס ח.
(28) אלא ש"ל שלדעת רש"י נוהגין כן שקוראין ק"ש לפני הנחת תפלין כהדיעות בזה — ראה שו"ת בית יצחק ארי"ח (סי"ז) ואות חיים ושלום (לבעל מנח"א) סכ"ה סק"י — ע"ד מנהג חסידים ואנשי מעשה לקרות ק"ש בבוקר כשיעמדו ממטת פן יעברו זמן ק"ש, ושקו"ט והאריכו בסדר ק"ש ותפלין. ועיין בבית יצחק שם אות ב שמיישב דברי רש"י בפרשתנו, כי לדידו דשבת לאו זמן תפלין הוי ק"ש תדיר, ותדיר קודם. ע"ש בארוכה. וראה שיחת ש"פ שלח תשי"ב.

(29) ברכות יד, סע"ב. וש"נ.

(30) ראה משכיל לדוד, שם אפרים, באר בשדה

ועוד.

(31) ראה שהש"ר עה"פ (שה"ש ה, ב) אני ישנה ולבי ער. זח"ג צה, א.

(32) הובא גם בפרש"י ס"פ שלח טו, מא.

(33) שם, לט, מ.

כי ביד חזקה הוציאך ה' ממצרים⁴¹, ש' זכירת יצ"מ היא יסוד לכמה מצוות התורה⁴².

ה. ויש להוסיף בזה, שע"פ הנ"ל ה' חילוק בין פרש"י ודברי המדרש הוא, אם קריאת שמע בבוקר היא (רק) בגדר דחטיפת קבלת עול מלכות שמים או שהיא בגדר דחטיפת כל מעשה המצוות.

ויש לומר, שזה תלוי בפלוגתא אם מצות ק"ש מה"ת היא רק פסוק ראשון בלבד או שכוללת יותר מזה (פרשה ראשונה, שתי פרשיות, או שלשתן)⁴³, והיינו אם גדר מצות ק"ש הוא זה ש' ממליך את הקב"ה עליו באמירת פסוק ראשון⁴⁴, "שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד", שבו מקבל עליו ייחודו ית' בפי' רש"י⁴⁵, או שגדר מצות ק"ש כוללת קבלת עול מצות (ובמפורש במשנה לגבי ב' פרשיות דק"ש)⁴⁶:

להמדרש, גדר ק"ש הוא שממליכים את הקב"ה והוא (בעיקר) בפסוק ראשון (או גם פרשה ראשונה⁴⁷), וכמשמע גם מהמשך דברי המדרש כנ"ל, "ממליך להקב"ה לא ישכב עד יאכל טרף כשהוא אומר ה' אחד נאכלין המחבלין מפניו, מלחשין אחריו ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד".

(41) בא יג, ט ובפרש"י. וראה גם שם, טז.

(42) ראה חינוך מצוה טז. בא. ועוד.

(43) ראה קרית ספר (להמבי"ט) ריש הל' ק"ש. פ"ח (וני"ב הש"ע) א"ח סי' טז. שו"ת שאג"א סי' ב'. פרמ"ג בהקדמתו לא"ח הלכות ק"ש. ובכ"מ. וראה שו"ע אדה"ז ר"ס נח. ושי"נ. ועוד.

(44) ואתחנן ו, ד.

(45) ראה תניא פמ"ז.

(46) ברכות יג, א. וראה שם ע"ב. יד, ב. ובמפרשים שם.

(47) ראה תרי"ו שהובאו בב"י א"ח ס"ס סג.

וראה לשון הרמב"ם הל' ק"ש פ"א ה"ב.

את כל מצות ה' ועשיתם אותם", למען תזכרו ועשיתם את כל מצותי⁴⁸ [וכדאיתא בגמ'⁴⁹, ולימא להו . . קיימו כל המצות כולן] ומשני (דאז ה' קאי על) "מצות ציצית"⁵⁰ דאמר מר שקולה מצות ציצית כנגד כל המצות כולן⁵¹, ובספרי⁵² איתא ש"כ, כל המקיים מצות ציצית מעלים עליו כאילו קיים כל המצות⁵³: [ואח"כ מביא, לקרוא את שמע", שגם היא מצוה כללית, שיש בה יחוד השם אהבתו כו' (ובכללות – קבלת עול מלכות שמים) שהיא יסוד⁵⁴ כל המצות⁵⁵, אבל לא כמו מצות ציצית שהיא עצמה שקולה כנגד כל המצות (ומביאה לקיום כל המצות כולן) כנ"ל⁵⁶; ואח"כ, ולהניח תפילין⁵⁷, שהיא מצוה פרטית, אבל נאמר בה, והי' לך לאות על ירך ולזכרון בין עיניך . .

(34) נדרים כה, א. שבועות כט, ס"א.

(35) וראה תוד"ה מצות ציצית שבועות שם: הא דשק ע"ז כו' משום דבלשון ב"א לא מקרי כל המצות אלא ציצית.

(36) כ"ה בשבועות שם. ועד"ז הוא במנחות מג, ב. ובנדרים, כנגד כל מצות שבחורה. וראה פרש"י שבועות ומנחות שם (ובנמוקי' הל' ציצית (הובא בב"י (וראה גם ב"ח) א"ח ר"ס כה), שמטעם זה מתעטפין בציצית לפני תפילין).

(37) שלח טו, לט. הובא בספר הפרדס לרש"י ריש הל' ציצית. בשבלי הלקט מהל' ציצית (של רש"י). ועוד.

(38) ראה לשון הרמב"ם הל' ק"ש פ"א ה"ב. וראה לקמן בפנים.

(39) ולהעיר ממנחות שם: ראה מצוה זו וזכור מצוה אחרת התלויה בו ואינו זו זו קריית שמע, ובחדאג' מהרש"א שם, דהיא (ק"ש) נקראת כל מצות ה' שיש בק"ש עיקר האמונה קבלת מלכות ואחדות כו' נמצא כשנוהר בק"ש שמפורש בה כלל אמונה וזכר את כלל המצות כולן⁵⁸.

(40) ולהעיר גם מ"תניא אידך" במנחות שם: וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה', כיון שנתחייב אדם במצוה זו נתחייב בכל המצות כולן. וראה פרש"י שם.

ע"פ פש"מ מסתבר יותר (בפרט בנבואה זו (השני') דבלעם) שמדבר במעלת ישר-אל במעשיהם, ולא רק זה שהקב"ה עושה עמהם (שמראה גודל כחם כו') כלפי אוה"ע), יש לבאר הטעם ששינה רש"י בענין זה מהמדרש:

חטיפה מורה שהדבר הנחטף חביב ביותר אצל החוטף⁵², דדבר שאינו יקר וחביב לו כ"כ לוקחו בניחותא, משא"כ דבר החביב עליו – חוטפו.

ולפ"ז מובן, דענין „חוטפים ק"ש וממליכים להקב"ה" שבמדרש מורה שענין ה„חטיפה" הוא רק לגבי עצם קבלת עול מלכותו ית', אבל קיום התומ"צ שלאח"ז בא באופן רגיל, בניחותא.

[ולכן לא נזכר במדרש בהמשך לזה קיום המצות, אלא „מפליגין לדרך ארץ למשא ומתן", כי בקיום המצות עצמן לא ניכרת מעלה מיוחדת בקיומם, והמלכת הקב"ה בק"ש באופן שחוטפין ק"ש מועי-לה להם דכאשר מפליגין לדרך ארץ ו-למשא ולמתן תהי' הפלגה זו באופן כשר, משאו ומתנו באמונה⁵³, ו„כל מעשיך יהיו לשם שמים"⁵⁴, וכיו"ב].

ואילו לפרש"י טבע בני ישראל הוא שכשהם עומדים משנתם שחרית הן מתגברים „לחטוף את המצות", שכל ה-מצות יקרים וחביבים הם אצל כאו"א מישראל, שחוטפין את המצות, ואינו מסתפק בחטיפת מצוה אחת, אלא שחוט-

ואילו לפרש"י גדר מצות ק"ש כולל שממליכים את הקב"ה בה' אחד, קבלת עומ"ש בפרשה ראשונה, וקבלת עול מצות, ולכן כולל ב„לחטוף את המצות" גם קריאת שמע.

[ואולי י"ל יתירה מזו, שלדעת רש"י (בפירושו עה"ת) מצות ק"ש כוללת גם פרשה שלישית, כי אין קיום מצות ק"ש בשלימותה בקבלת עול מצות בכלל אלא כאשר מקבל עליו מצות ציצית⁵⁵ הכוללת (זכירת) כל המצות כולל⁵⁶. ולכן כאשר בא לקיים המצות כדבעי (שזהו חוכן הענין ד„לחטוף את המצות" כד-לקמן ס"ו) (גם מצות ק"ש), הרי אינו מסתפק בזה שקורא פרשת ציצית, אלא לובש ציצית ואח"כ קורא את שמע (כולל פרשת ציצית), כדי שתהא זכירת כל המצות ע"י מצות ציצית⁵⁷ בפועל⁵⁸].

ו. וע"פ מה שנתבאר לעיל (ס"ב), ש-הקדים רש"י פ"י המדרש לתרגומו, כי

(48) ראה ברכות יב, ב: „פרשת ציצית מפני מה בקעוה כו' מפני שיש בה חמשה דברים מצות ציצית יצי"מ עול מצות כו'". ע"ש.

(49) ראה רמב"ם שם ובנו"כ שם. ובהנסמן בהערה 43.

(50) להעיר מפרש"י ברכות שם שפ"י מ"ש בגמ' „עול מצות" – „ועשיתם את כל מצותי", ואינו מובן שהרי בש"ס מפורש „עול מצות וראיתם אותו ו-זכרתם את כל מצות ה'?" אלא שרש"י מפרש הכוונה בגמ' שבשביל קבלת „עול מצות" אמיתית אינו מספיק „וראיתם אותו וזכרתם גו'" – רק זכירת המצות, אלא צ"ל (גם) „ועשיתם את כל מצותי", קבלת עשייתן בפועל. וראה לשון הרמב"ם הל' ק"ש שם ובנו"כ שם. וראה לעיל ע' 100 הערה 46. וע"ע.

(51) ולהעיר מברכות שם (יד, סע"ב ואילך): „הרוצה שיקבל עליו עומ"ש שלימה כו' יניח תפילין ויקרא ק"ש ויתפלל, ושקוט"ל למה לא הובא ציצית – ראה בי"ח ופרישה לטאוי"ח טו"ס ב. שו"ע אדה"ז ס"ו סו ס"ג וס"א. ועוד.

(52) ראה חולין קלג, א. אלא דלמסקנא שם ישנו לימוד מיוחד „ונתן ולא שיטול מעצמך", ולכן לא הי' חביבותא. וגם מוכן הוא כיון שהמדובר בדבר שהוא לאכילה והנאת הגוף, משא"כ בגדו"ד דקיום מצות שאין בה הנאת הגוף. וראה ברכות (נג, ב) „חטוף וברייך".

(53) שבת לא, סע"א.

(54) אבות פ"ב מ"ב. רמב"ם ספ"ג מהל' דיעות.

אותו הזמן⁵⁷ חטיפה בתוך חטיפה, מס"נ בתוך מס"נ, "יהודים חוטפו מס"נ חוטפו, כי עובר וחולף הזמן של מסנ"פ, עוד מעט ויבוא זמן של חופש גמור בענייני הדת ואז תחפשו אופן דמסירת נפש ולא תמצאו, עוד מעט ויבוא זמן שתדברו במעלתו של מי שזכה "לשבת" (בבית האסורים) בגלל היותו מלמד, בגלל החזיקו חדר, ישיבה או מקוה טהרה. תתקנאו בהם ותצטערו על עצמכם שאתם לא זכיתם לכך, יהודים – חוטפו מסנ"פ".

ובכח זה עמדו בני" במדינה ההיא במשך עשיריות בשנים במצב של גזירות ורדיפות על הדת, וכח זה הטביע ב' שלוחיו ובהולכים באורחותיו, אשר גם כהיותם בחסדי ה' במצב של חירות לא יסתפקו באופן של חוטפין ק"ש להמליך עליהם את הקב"ה, אלא שתהי' אצלם גם העבודה לחטוף את המצות – כל ה' מצות, ולא להתחשב בשום חשבונות ומניעות ועיכובים, ולא להתפעל ממלעי-גים כו', הן בעבודת ה' בעצמה, והן ב' הפצת התורה והיהדות.

עדי קיום היעוד המפורש בפרשת בלעם⁵⁸, "וקם" שבט מישראל . . . והי' ירשה גו' זה המלך המשיח שנאמר⁵⁹ ועלו מושיעים בהר ציון וגו' והיתה לה' המלוכה".

(משיחות ש"פ בלק תשל"א)

פים עוד מצוה, קריאת שמע, וחוטפים עוד מצוה, הנחת תפילין, ומובן שכן הוא בהמשך כל היום כולו בקיום מצותיו של הקב"ה.

וזה מבטא אופן נעלה יותר במעלתו של ישראל.

ז. ע"פ הנ"ל תובן גם השייכות דפ' בלק (שקורין בכל שנה בסמיכות) ל"ב תמוז, היום שבו נגאל כ"ק מו"ח אדמו"ר ממאסרו אשר נאסר בגלל "העבודה ה' גדולה" אשר עבד, "בהרבצת תורה וחי' זק הדת"⁵⁵.

הפירוש ד' חטיפה" הוא – פעולה ש' לא ע"פ סדר וחשבון, ובעבודת ה' ה"ז מורה על עבודה שלמעלה מטעם ודעת, העבודה דמסירת נפש⁵⁶.

וזה הי' אופן העבודה הגדולה אשר עבד כ"ק מו"ח אדמו"ר במדינה ההיא, ואשר בה חניך ולימד את תלמידיו ו' חסידיו, עבודה באופן של מסירת נפש בפועל, ולא רק על ענינים כלליים ו' ענינים עיקריים של תורה ומצות, אלא על כל מצוה ומצוה, קלה כחמורה, מס"נ על בנין או החזקת מקוה, לייסד חדרים ללמוד עם תשב"ר אל"ף-ב"ת וכיו"ב, וביחד עם זה ובאותו התוקף ומסנ"פ להפצת פנימיות התורה, ריון דאורייתא, וכן מס"נ על הידור במצות.

[וגם באופן עבודה זו דחטיפה, מסנ"פ על כל צעד, בקש ותבע בשיחותיו ב'.

(55) לשון כ"ק מו"ח אדמו"ר במכתבו לחגיגת י"ב תמוז הראשונה בשנת תרפ"ח – נדפס בסה"מ תרפ"ח ע' קמו. תש"ח ע' 263. אג"ק שלו ח"ב ע' פ. ועוד.

(56) וראה לקו"ש חכ"ה ע' 279 ואילך שחטיפה מורה על לקיחת דבר היפך רצונו דמנגד, והו"ע עבודת התשובה. ע"ש. וש"נ.

(57) י"ט כסלו תרפ"ז (שנת המאסר) – סה"ש תרפ"ז ע' 120 ואילך, הובא בס' התולדות אדמו"ר מהור"י ח"ג (קה"ת תשל"ב ושל"א) ע' 55.
(58) רמב"ם הל' מלכים פ"א ה"א.
(59) פרישתנו כד, יז"ה.
(60) עובדי' א, כא.

י"ז תמוז (נדחה)

צום הוא בזמנו חייב בעל הברית להשלים התענית, אבל כשחל בשבת ונדחה ליום הראשון אין בעל הברית משלים תעניתו מפני שיו"ט שלו הוא, ומכיון שנתמעט חומר התענית הרי י"ל שזוהי התחלה לביטולה לגמרי.

ויסוד לזה (שדחית התענית ממעטת חומר, עד שנותנת מקום לדחייתה לגמרי) הוא בדברי רבי לענין "תשעה באב שחל להיות בשבת". ודחינוהו ל-אחר השבת ואמר רבי הואיל ונדחה ידחה, היינו דס"ל שכיון שאי אפשר ל-התענות בזמנו, בטל חיוב התענית לגמרי בשנה כזו.

ועפ"ז יש לבאר דברי אדמו"ר מהר"ש בהקדם ביאור והסברה בדברי רבי הנ"ל, "הואיל ונדחה ידחה".

ג. בגמ' שם פליגי חכמים על דברי רבי, ולכאורה י"ל שתוכן הפלוגתא הוא – אם הדחי' משבת ליום א' עושה יום א' "זמנ" של התענית (וזהו דעת חכמים).

[ועפ"ז י"ל שרבי ורבנן לשיטתייהו

לשאר הצומות י"ז בתמוז וכו', דרק כשנדחה אין בעל הברית משלים תעניתו.

(6) וראה הגהות רעקא בשו"ע שם (מתשובת שבות יעקב): וכן בחולי קצת ומעוברת שיש מיחוש קצת מותרים לאכול. וראה שד"ח פאת השדה (אסיפת דינים) מע' בין המצרים ס"א אות יג (ח"ט א'תשסב, א) עוד קולות בתענית שבעה עשר בתמוז כו' נדחה.

(7) מגילה ה, ריש ע"ב.

(8) ולכאורה כשי"כ הוא, דהרי בנוגע לת"ב אמר ר"י (תענית כט, א) אלאמלי הייתי באותו הדור לא קבעתי אלא בעשירי מפני שרובו של היכל בו נשרף (וראה תוד"ה ובקש (מגילה שם) בתירוץ

א. כ"ק מו"ח אדמו"ר סיפרי, שבשנת תר"מ, בש"ק י"ז בתמוז, ה' זקנו אדמו"ר מהר"ש בשמחה גדולה, והזכיר כמה פעמים ששבת זה נקרא "נדחה", כי צום שבעה עשר בתמוז נדחה ע"י ש"ק, וסיים "הואיל שיהי' נדחה באמת".

והנה לפי פשוטם, דברי אדמו"ר מהר"ש הם בגדר ברכה ותפלה (וכמו ש-סיים כ"ק מו"ח אדמו"ר: ברכה של צדיק הלא מתקיימת, הואיל שכן יהי', ושיהי' נדחה באמת ויהפך לששון ולשמחה). אבל (נוסף לזה שאפילו שיחות חולין של ת"ח צריכין לימודי, וכ"ש וק"ו תפי-לותיהם וברכותיהם, הרי) ע"פ הידוע גודל הדיוק בדברי רבותינו נשיאנו, יש לומר, שבדיוק לשונו טמוז ומרומז תוכנו של תענית נדחה, הן ע"פ הלכה, והן ע"פ פנימיות התורה.

ב. בהשקפה ראשונה הקשר בין ד-חיית צום (י"ז תמוז) ע"י יום השבת ל-דחייתו לגמרי לעתיד לבוא, פשוט הוא, דאין זה רק דחי' מזמנו הקבוע לזמן אחר, אלא שהדחי' פועלת גם המעטה בחומר התענית, כי הצום הנדחה (ליום ראשון) קיל מכשהוא בזמנו [וכמפורש בהלכה לענין ברית מילה, דכאשר ה-

(1) שיחת י"ב תמוז (יום הולדת וחג הגאולה שלו) הש"ת (נדפס בספר השיחות הש"ת ע' 157).

(2) השנה שבה נולד כ"ק מו"ח אדמו"ר – שהקביעות היתה (כבשנה זו (תשמ"ח)) ד"ב תמוז חל ביום שני, ובמילא י"ז תמוז הוא בש"ק ונדחה.

(3) בליל ש"ק (בה' שלום זכר') וביום השבת.

(4) סוכה כא, ב. ע"ז יט, ב.

(5) בת"ב – תושי"ע סי' תקנט ס"ט. ב"י שם. וראה מג"א שם סק"א (ובמחה"ש) דכ"ה בנוגע